

ÇİN'DEKİ MEVCUT KÖMÜR KRİZİ VE AVRASYA BÖLGESİ İÇİN PERSPEKTİFLER

Çin Devlet Başkanı Xi Jinping'in Eylül 2020'de Birleşmiş Milletler 75. Genel Kurulu'nda "COVID-19 sonrası dönemde dünya ekonomisinin yeşil dönüşüm ve toparlanma" arayışında, ülkenin 2060 yılına kadar karbon salınımının azaltılmasını hedefleyen konuşma gerçekleştirmiştir. Söz konusu etkileyici iklim hedefi taahhüdünden yaklaşık bir yıl sonra, Çin kendisini kömür kıtlığına, aşırı yakıt fiyatlarına ve güç kaynağı ile tüketiminin sınırlandırılmasına yol açan bir enerji krizinin ortasında bulmuştur. Çin ana karasının 30 bölgesinden 17'si, endüstriyel üretim ve lojistiğin askıya alınmasına neden olan kısıtlamaları uygulamasına ve kömür fiyatlarındaki artışı sınırlamak için alınan önlemlere rağmen, kömür vadeli işlemleri %200'den fazla artarak ton başına 259,42 dolarlık rekor seviyeye ulaşmıştır. Beklenmedik bir şekilde daha düşük ortalama sıcaklık ve bazı kuzey eyaletlerini kış ısıtmasını daha erken başlatmaya zorlayan kuvvetli rüzgârlar, kömür üreten Shanxi eyaletinde sel baskınları ve salgın sonrası endüstriyel talebin toparlanması nedeniyle genel elektrik tüketiminin oldukça artması, santrallerdeki kömür stoklarının erimesine neden olmuştur. Bu da, enerji fiyatlarında son 25 yılın en yüksek artışını (%10,7'lik) tetikleyerek, tüketim mallarının fiyatlarını artırmıştır. 2060 yılına kadar karbon salınımının artırılmaması hedefini gerçekleştirme ve en büyük güneş paneli ile rüzgâr türbini üreticisi olma konusundaki iddialı taahhütlere rağmen, Çin hala dünyanın en büyük kömür tüketicisi olmaya devam etmektedir. Dünyanın en büyük kömürle çalışan elektrik santraline (Tuoketuo elektrik santrali) sahip olan Çin'in, elektrik üretiminin yaklaşık %60'ı yalnızca kömüre dayalıdır. Bunun yanı sıra Çin, şu anda inşa edilen veya planlanan küresel kömür santrallerinin en büyük finansörü olarak yeni kömür santrallerinin %70'inden fazlasının yapımını üstlenmektedir.

Çin'de son yılların en kötü haline dönüşen mevcut enerji krizi, iklimsel ve mevsimsel bağlamının yanı sıra yadsınamaz siyasi nedenlere sahiptir. 2020'de Çin hükümeti, Avustralya'nın Çin'in koronavirüs salgınının yayılmasına ilişkin uluslararası bir soruşturmaya verdiği desteğin ardından, Avustralya'dan ithalata karşı bir dizi resmi olmayan yasaklar gelmiştir. Ekim 2020'ye kadar, devlete ait tüm elektrik santralleri ve çelik fabrikaları, Avustralya'dan kömür ithalatını derhal durdurmaları için acil bir bildirim almıştır. Bu durum 2019'da Avustralya'nın Çin'in tüm termal kömür ithalatının %38'ini sağlaması nedeniyle kısa süre sonra ciddi bir pazar sıkıntısına yol açmıştır. Lakin artan kömür fiyatları ve Asya'daki talep sayesinde Çin pazarının kapanması Avustralya'nın kömür ihracatı üzerinde önemli bir etki yaratmamıştır. Yaklaşan kömür kıtlığı ve elektrik kesintileriyle başa çıkma önlemlerinin bir parçası olarak Çin hükümeti, hem kömürle çalışan elektrik üretiminin hem de kömür madenlerinin kapasitesinin genişletilmesi talimatını vermiştir. Böylece 153 kömür madeninin kapasitesini genişletmesi ve 2021'in dördüncü çeyreğinde ek 55 milyon ton kömür üretilmesi gerekmektedir. Son beş yılda Çin hükümeti, esas olarak çevre ve güvenlik endişeleri nedeniyle, ülkenin işleyen kömür madenlerinin neredeyse yarısı olan özel sektöre ait 5,500 kömür madenini kapatmıştı, bunların yeniden açılmasının mevcut enerji krizinin çözülmesinde hayati öneme sahip olduğu görülmektedir. Kömür madenlerinin tam kapasitede çalışması, Eylül ayına göre 1,6 milyon tondan fazla olacak şekilde günde en az 12 milyon ton üretim gerçekleştirecek olması dahi yaklaşan kış mevsimi şartlarındaki talebi karşılamak için yeterli olmayacağı ifade edilmektedir. Bu nedenle, artan yerel talebi ve Avustralya kömür ithalatının payını karşılamak için Çin, başta Rusya, Endonezya, Moğolistan ve Kazakistan olmak üzere kömür ithalatı yaptığı

ülkelerin sayısını artırmak zorunda kalmıştır. 2021'in ilk altı ayında Rusya'nın Çin'e yaptığı kömür ihracatı, 2020'nin aynı dönemindeki 16,2 milyon tona kıyasla şimdiden 24,15 milyon tona ulaşırken, Zhejiang İl Enerji Grubu, eyalet tarihinde ilk kez Kazakistan'dan 136,000 ton kömür ithal ettiğini duyurmuştur. Bununla birlikte, Kazakistan için bariz faydaları ve kömür santrallerinden daha çevre dostu alternatiflere geçme konusundaki iddialı çabalara rağmen, Çin'e yapılan kömür ihracatı, yukarıda belirtilen sevkiyat, bürokratik ve lojistik kısıtlamalarla engellenmektedir. Örnek vermek gerekirse, 15,000 km'yi bulan Karadeniz üzerinden gerçekleştirilen bir sevkiyat, bir ayı bulmuştur. Çin'in bir diğer kuzey komşusu Moğolistan, Avustralya'nın kömür yasağının başlamasından bu yana Çin'e olan kömür ihracatını artırmıştır. Örneğin, 2021 yılının ilk dokuz ayında ülkenin Çin'e olan kömür ihracatı 11,3 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Bununla birlikte, Eylül ayından bu yana Moğolistan'ın Çin'e kömür ihracatı dikkat çekici bir şekilde, %60 oranında, artmıştır. 2021 yılının ilk sekiz ayı için Çin'in resmi gümrük verilerine göre, Endonezya, ABD, Güney Afrika, Kanada ve Filipinler, Çin'e yaptıkları kömür ihracatını artırırken aralarında en çok artışı sağlayan ülke %19 ile Endonezya olmuştur. Bu nedenle, iddialı vaatlere ve cesaret verici beklentilere rağmen Çin, Glasgow'daki COP26 iklim zirvesine daha fazla kömürle çalışan santral inşa etme planlarıyla ve ekonomik sorunlar ile elektrik kesintileri nedeniyle geleneksel enerji kaynakları konusundaki tutumunu en azından şimdilik azaltma vadelerini revize ederek girmektedir. Öte yandan, ısınma mevsimi olan kışın yaklaşmasıyla konu aciliyetini ve belirsizliğini korumaktadır. Artan enerji talepleri ve lojistik zorlukların, hem Çin'de hem de kömür ihraç eden ülkelerde kömürün üretimini ve ulaşımını aksatabilmesi ihtimali mevcut krizin önümüzdeki aylarda sürmesine neden olabilecektir.

Politika, Dış İlişkiler ve Güvenlik

- Macaristan Başbakan Yardımcısı ve Maliye Bakanı Mihaly Varga, Nur-Sultan'daki Kazakistan-Macaristan Stratejik Konseyi'nin beşinci toplantısına ve iş forumuna katıldı. Mihaly Varga, ziyareti sırasında Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Comart Tokayev tarafından kabul edildi. Taraflar, ticaret, ekonomi, finans, yatırım ile kültürel ve sosyal alanlardaki ikili ilişkilerin geliştirilmesine yönelik meseleleri görüştiler. Politikacılar ayrıca salgın, iklim değişikliği ve bölgesel gündeme ilişkin tedbirlerle ilgili konuları da değerlendirdi (Kazinform, 26.10.2021).
- Özbekistan Merkez Seçim Komisyonu, cumhurbaşkanlığı seçiminin ön sonuçlarını açıkladı. Verilere göre, kayıtlı seçmenlerin %80,4'ü seçime katıldı. Ülkenin görevdeki lideri Şavkat Mirziyoyev seçimi kazanarak, ikinci dönem için yeniden seçildi. Mirziyoyev seçmenlerin %80,1'inin desteğini alırken, Halk Demokratik Partisi'nden Maksuda Vorisova oyların %6,6'sını alarak ikinci oldu. Milliy Tiklanış Partisi adayı Alişer Kadırov da oyların %5,5'ini aldı. Diğer adaylar ise %5'ten daha az oy aldılar (UzReport, 25.10.2021).
- Kırgızistan Dışişleri, Dış Ticaret ve Yatırım Bakanı Ruslan Kazakbayev, İran Büyükelçisi Said Harrazi ile görüştü. Taraflar, Bişkek'te bir İran ticaret merkezi ile İran-Türkmenistan-Özbekistan-Kırgızistan'ı kapsayan yeni bir demiryolu koridorunun açılması ve İran'ın Kırgızistan'da hidroelektrik projelerinin uygulanmasına katılımı dâhil olmak üzere ikili iş birliğinin öncelikli alanlarını görüştiler. Kazakbayev, İranlı şirketleri, Kırgız ekonomisinin öncelikli sektörlerine yatırım yapmaya davet etti (Kabar, 28.10.2021).
- Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Comart Tokayev, Aşkabat'a yaptığı resmi ziyarette Türkmenistan Devlet Başkanı Kurbanulu Berdimuhamedov ile bir araya geldi. Devlet başkanları, siyasi, ticari ve ekonomik, ulaşım ile ilgili kültürel ve insani iş birliğinin geliştirilmesine özel önem vererek, Kazak-Türkmen stratejik ortaklığına ilişkin geniş bir yelpazedeki konuları görüştiler. Cumhurbaşkanı Tokayev, Kazakistan'ın Türkmenistan'a ihracı ettiği 130 milyon doları aşan 60 farklı üründen oluşan yelpazeyi arttırmaya hazır olduğunu kaydetti (Kazinform, 25.10.2021).
- Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, Roma'daki G20 zirvesinin oturum aralarında Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ile bir araya geldi. Bakanlar, iki ülkenin Balkanlar ve Güney Kafkasya'daki durumu daha da istikrara kavuşturma çabalarının koordinasyonunu görüştiler. Taraflar ayrıca, Güney Kafkasya'da ekonomik ve ulaşım bağlarını geliştirmek ve karşılıklı yarar sağlayan altyapı projelerini teşvik etmek için "3 + 3" bölgesel mekanizmasını başlatma vizyonu hakkında görüş alışverişinde bulundular (Azernews.az, 31.10.2021).
- Kazakistan ve Pakistan, "İkili Askeri İşbirliği 2022" planını imzaladılar. Belge, Kazakistan Savunma Bakan Yardımcısı Tümgeneral Muhammedjan Talassov'un Pakistan savunma heyetiyle yaptığı protokol toplantısında Nur-Sultan'da imzalandı. Yeni plan, askeri çalışma, askeri eğitim ve karşılıklı çıkarı dayalı diğer askeri faaliyet alanlarını içermektedir (Kazinform, 28.10.2021).

Ekonomi, Finans ve Enerji

- 2021'in başından bu yana Kazakistan, kriz öncesi ihracat oranlarına geri dönerek, 37 milyar dolar değerinde ürün ihraç etti. Dış ticaretté ihracatın payı %60 olarak gerçekleşti. Ülkenin ihracatı, ağırlıklı olarak hammaddelerden oluşmakta olup, bu payın toplam ihracat içerisinde %68'e eşit olduğu görülmektedir. Yılın ilk sekiz ayında Kazakistan'ın petrol ihracatı 19 milyar dolara ulaştı. Avrupa ülkeleri, Kazakistan petrolü için kilit pazarlar olmaya devam etmekte olup, ülkenin Avrupa Birliği'ne arzi 15 milyar doları buldu. Kazakistan'ın Çin'e ihracatı 6,5 milyar dolara ulaştı (Qazaq TV, 27.10.2021).
- Özbekistan gaz piyasasındaki düzenlemeleri değiştirmektedir. Geçtiğimiz günlerde, Cumhurbaşkanı Şavkat Mirziyoyev, fiyatlardaki aşırı artışı önlemeye amaçlayan "Nüfusa ve ekonominin sektörlerine istikrarlı bir şekilde doğal ve sıvılaştırılmış gaz sağlanması için önlemler hakkında" adlı kararnameyi imzaladı. Özbekistan, 1 Ekim 2021'den itibaren ithal gaz satışı için özel tüketim vergisi oranını sıfırlayacaktır. Ayrıca, 1 Ocak 2022'den itibaren sıvılaştırılmış gaz üretimi tüketim vergisine tabi olmayacaktır (UzReport, 27.10.2021).
- Kırgızistan Bakanlar Kurulu Başkanı Akılbek Japarov, Asya Kalkınma Bankası'nın (AKB) Kırgızistan'ın bütçesini desteklemeye yönelik 80 milyon dolarlık yardım kararını imzaladı. AKB, ekonominin altın çıkarımına yoğun bir bağımlılıktan geniş tabanlı, sürdürülebilir ve kapsayıcı büyüme geçişine yönelik işçi dövizlerine yardımcı olmak için 69,3 milyon dolarlık politika temelli bir kredi ve 10,7 milyon dolarlık bir hibe sağlayacaktır. Kırgızistan söz konusu kaynakları kullanarak, ülkenin rekabet gücünü güçlendirmek için bir dizi ekonomik reformu hayata geçirecektir (Kabar, 25.10.2021).
- Türkmenistan'ın başkenti Aşkabat, geçtiğimiz günlerde ülkenin bağımsızlığının 30. yıldönümüne adanmış "26. Uluslararası Türkmenistan Petrol ve Gazı" konferansına çevrimiçi formatta ev sahipliği yaptı. Konferansa 150'den fazla uluslararası şirket temsilcisi, enerji kuruluşlarının üst düzey yöneticileri ve önde gelen uluslararası finans kuruluşlarından delegeler katıldı. Toplamda sayısı 400'ü aşan katılımcılar enerjinin geleceğini görüştiler. OPEC Genel Sekreteri konferansa ilk kez katıldı (Orient, 27.10.2021).
- Rus uzmanlara göre, Akkuyu Nükleer Santrali'nin dördüncü güç ünitesinin inşası için lisans almak, Rosatom'un bir sonraki "nükleer" siparişini Türkiye'den alma şansını artırmakta olup, Rus nükleer teknolojilerinin yüksek kalite ve verimliliğini teyit etmektedir. Ruhsatın verilmesi, söz konusu birimden tüm inşaat ve montaj işlerinin yapılmasına olanak sağlamaktadır. Akkuyu santrali, her biri 1200 MW kapasiteli dört güç ünitesinden oluşacaktır (TASS, 29.10.2021).
- Özbekistan Başbakanı Sardor Umurzakov, Kore Cumhuriyeti Başbakan Yardımcısı Hong Nam Ki ile görüştü. Taraflar, yatırım ortaklığının geliştirilmesi için potansiyel fırsatları görüştiler. Özbekistan'da gelişen projelerin koşulsuz garantilerle finansmanının uygulanması için Ekonomik Kalkınma Fonu ile etkileşim kurma olanakları hakkında da görüş alışverişinde bulundular. Taraflar, mevcut konuları koordine etmek ve yakın gelecekte imzalanacak üzere söz konusu belgeyi hazırlamak için ilgili birimleri harekete geçirmeyi taahhüt ettiler (Centralasia.news, 27.10.2021).

Toplum ve Kültür

- Uluslararası Türk Akademisi, Kazakistan'ın başkenti Nur-Sultan'daki yeni binasının açılışını yaptı. Açılış törenine Uluslararası Türk Akademisi Başkanı Darhan Kırdalı, Kazakistan Devlet Sekreteri Kırbek Koşerbayev, Azerbaycan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Türkiye'nin farklı bakanlık temsilcileri ve diplomatları katıldı. Bina, Türk dünyası ile ilgili değerli literatürün bulunduğu bir müze ve kütüphaneyi barındırmaktadır (Kazinform, 29.10.2021).
- TÜRKSOY ve Macar Miras Evi, Budapeşte'de iş birliği protokolü imzaladı. İmza törenine TÜRKSOY üyesi ülkelerin Macaristan'daki büyükelçiliklerinin temsilcileri ve Macaristan'daki Türk Konseyi Temsil Ofisi yetkilileri katıldı. Bu, TÜRKSOY ile Macaristan arasında imzalanan ikinci protokol oldu. İmza töreninin ardından Macaristan Ulusal Halk Dansları Topululuğu'nun Macar folklorunu tanıttığı sanatsal bir gösteri gerçekleştirildi (Turkssoy.org, 27.10.2021).
- Japon Hükümeti 65 milyon dolar tutarındaki Acil Hibe Yardımını Afganistan ve insani yardıma ihtiyaç duyan komşu ülkelere genişletme kararı aldı. Yardım, yedi uluslararası kuruluş aracılığıyla Afganistan ile Pakistan, İran, Tacikistan ve Özbekistan gibi komşu ülkelere sağlanacaktır. Fonlar, barınma, su, sanitasyon, gıda, tarım ve eğitim için harcanacaktır (ASIA-Plus, 27.10.2021).
- Türkiye Cumhuriyeti Diyanet İşleri Başkanı Ali Erbaş, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan başkanlığındaki Türk heyeti ile birlikte Azerbaycan'ı ziyaret etti. Ziyaret sırasında Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev Ali Erbaş kabul etti ve Türkiye Cumhuriyeti'nin milli günü olan Cumhuriyet Bayramını kutlayarak Türkiye halkına mutluluk ve refah diledi. Taraflar, işgal sırasında Ermeniler tarafından tüm tarihi ve dini eserlerin tahrip edilmesine dikkat çekerek, restorasyon konusunu görüştü (Azernews.az, 29.10.2021).
- Geleneksel AMEN Uluslararası Animasyon film festivali Türkistan'da düzenlendi. Etkinliğe Azerbaycan, Başkurdistan, Kırgızistan, Özbekistan, Tataristan, Tacikistan ve Türkiye'den seçkin animasyon sanatçıları katıldı. Söz konusu etkinlik, Türk ülkelerindeki animasyoncular arasındaki ilişkilerin geliştirilmesine katkı sağlamaktadır. Festival, ÖzgeEpic Çağdaş Sanat Alanı ve Kazakistan Animasyon Film Stüdyoları Birliği tarafından Kazakistan Enformasyon ve Kamuyu Geliştirme Bakanlığı'nın desteğiyle düzenlendi (Kazinform, 26.10.2021).
- En iyi Tatar filmlerinden bazıları, Tatar Sinema Günleri kapsamında Bakü'de gösterildi. Film gösterimine Azerbaycan'daki Tatar toplumu temsilcileri, kültür ve sanat çalışanları, içerik üreten kuruluşların temsilcileri ve gençler katıldı. Festival, Rusya ile komşu ve uzak ülkelerdeki Müslümanlar arasında kültür ve sanat alanında çalışan işçilerin değişimini teşvik etmeyi amaçlamaktadır (Azernews.az, 27.10.2021).